

MAHALLIY INTERNET NASHRLARIDA YECHIMLAR JURNALISTIKASINING IJTIMOY- IQTISODIY AHAMIYATI

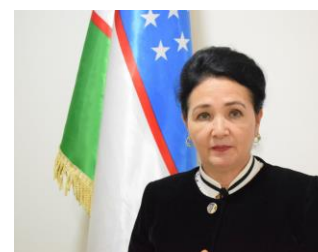
*Bekchanova Dilbar Zaripovna, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar Agentligi Xorazm viloyati boshqarmasi boshlig'i*

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЖУРНАЛИСТИКИ РЕШЕНИЙ В МЕСТНЫХ ИНТЕРНЕТ-ИЗДАНИЯХ

*Бекчанова Дилбар Зариповна, руководитель управления
Агентства информации и массовых коммуникаций при
Администрации Президента Республики Узбекистан в
Хорезмской области*

IN LOCAL ONLINE MEDIA THE SOCIO- ECONOMIC SIGNIFICANCE OF SOLUTIONS JOURNALISM

*Bekchanova Dilbar Zaripovna, Head of the Khorezm Regional
Department of the Agency for Information and Mass
Communications under the Administration of the President of the
Republic of Uzbekistan*

xorazm.matbuot@mail.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahalliy internet nashrlarida yechimlar jurnalistikaning kundalik turmushdagi ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati ayrim tahririyatlar misolida tahlil qilib beriladi. Mamlakatimizda onlayn jurnalistika jadal rivojlanayotgan sharoitda yechimlar jurnalistikasining ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta'sir doirasi va roli tobora oshib borayotganligini kuzatish mumkin.

Kalit so'zlar: onlayn nashrlar, media makon, so'z erkinligi, ijtimoiy-iqtisodiy muammolar, to'laqonli yechim, videokontent, jamiyat a'zolari, progressiv yondashuvlar, ijtimoiy faollik, ta'sirchan yechim.

Аннотация: В данной статье на примере отдельных редакций рассматривается социально-экономическое значение журналистики решений в повседневной жизни на страницах местных интернет-изданий. В условиях стремительного развития онлайн-журналистики в нашей стране можно наблюдать, как постепенно расширяется влияние и роль журналистики решений в социально-экономической жизни.

Ключевые слова: онлайн-издания, медиaprостранство, свобода слова, социально-экономические проблемы, полноценное решение, видеоконтент, члены общества, прогрессивные подходы, социальная активность, эффективное решение.

Abstract: In this article, the socio-economic significance of solutions journalism in everyday life is analyzed through the example of certain local editorial offices. Amid the rapid development of online journalism in our country, it can be observed that the influence and role of solutions journalism in socio-economic life are gradually increasing.

Key words: online publications, media space, freedom of speech, socio-economic problems, comprehensive solution, video content, members of society, progressive approaches, social activity, effective solution.

Kirish. Keyingi yillarda mediaolamda jurnalistikaning ilg'or, yangi bir pozitiv yo'nalishi, ya'ni yechimlar jurnalistikasi (solutions journalism) butunjahon bo'ylab keng tarqalmoqda. Vaholanki, jurnalistika nafaqat muammoni ko'rsatib berish, balki yechim taklif qilish, jamiyatni yanada yuksaltirish, ijtimoiy rivojlanish, barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo'shish vazifasini ham bajaradi.

"Aynan OAVning ta'siri va fikri orqali jamiyatning axborot bazasi, ehtiyoji hamda kommunikatsiyaga oid turli talab va istaklari shakllanadi. OAV ning ushbu hukmronligi insonlarga ikki yo'l orqali ta'sir qilish imkoniyatiga ega:

- 1) o'z maqsadi yo'lida insonlarni ma'lum harakatlarga yo'naltirish;
- 2) turli ommaviy harakatlar, qarama-qarshiliklarni oldini olish yoki bartaraf etish." (1. 1-bet.)

Shu jihatdan yechimlar jurnalistikasi ham oddiy va murakkab muammolarni muhokama qilishdan tashqari, amalda sinovdan o'tgan yechimlarni, shaxslar, jamoalar yoki institutlarning muvaffaqiyatli tajribasini namoyon qilish orqali ham auditoriyaga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ma'lumki, mamlakatimizda internet jurnalistikasi jadal rivojlanayotgan sharoitda mahalliy onlayn nashrlar orqali yechimlar jurnalistikasining ijtimoiy va iqtisodiy hayotga ta'siri tobora oshib bormoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yechimlar jurnalistikasining ijtimoiy hayotdagi o'rni eng avvalo jamiyatda umid uyg'otishdan iborat. Mahalliy aholi o'rtasida ijtimoiy faollik, jamoatchilik nazorati, tashabbuskorlikni oshirishda progressiv yondashuvlar orqali yechimlar jurnalistikasi muhim ahamiyat kasb qiladi. Masalan, mahalliy internet nashrlarida yoritilgan kam ta'minlangan oilalarga yordam ko'rsatgan fuqarolar yoki turli tashkilot va idoralar faoliyati haqidagi materiallar ko'plarga haqiqiy namuna bo'ladi. Shuningdek, ta'lim, tibbiyot va atrof-muhitdagi o'zgarishlar, ayniqsa, ta'limdagi ilg'or loyihalar, masalan, STEM yoki inklyuziv ta'lim tajribalari tibbiy xizmatlardagi yangiliklar, ekologik tashabbuslar borasidagi ijobiy tahlillar jamiyatda innovatsiyaga ochiq muhit yaratadi.

Bugun mamlakatimizda yechimlar jurnalistikasining iqtisodiy hayotdagi o'rni ham yanada yorqin namoyon bo'lmoqda. Kichik biznes

va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan tadbirlar, loyihalar mahalliy internet nashrlarida "Muvaffaqiyatli tadbirkorlar tarixi", "Kreditini to'g'ri ishlatgan faol fermer", "Fermerning bir kuni" kabi ruknlar ostidagi materiallarda yoritilib, odamlarga amaliy yechimlarni taqdim etib, ilhom beradi. Demak, odamlarga taqdim etilayotgan pozitiv materiallar o'z o'rnida tadbirkorlik va biznesini yo'lga qo'ymoqchi bo'lgan ayrim fuqarolar uchun namuna va ibrat rolini bajaradi. Tashabbus va g'oyalarning hayotga qanchalik tadbiriq etilganligi va u bugun natijalar, samaralar ko'rsatayotgani yanada ko'plagan biznesni yo'lga qo'yishga, tadbirkorligini rivojlantirishga qo'l urayotganlarga kuchli rag'bat baxsh etadi.

Materiallar va metodlar. Yechimlar jurnalistikasining nazariy asoslari xususida gap ketganida, albatta uning ma'lum bir muammoga qarshi qanday kurashilayotganini tahlil qiladigan va amaliy yechimlarni chuqur o'rganadigan yondashuv ekanligini alohida ta'kidlamog' zarur. Shu boisdan uning ijtimoiy, iqtisodiy hayotdagi ahamiyati katta, dedik. Bu turdagi materiallar faqat muvaffaqiyat emas, balki jarayon, murakkablik, cheklov va kamchiliklarni ham qamrab olishi bilan xarakterlidir. Muammoni yoritish bilan birga ta'sirchan yechimlarni ko'rsatish, aniq faktlarga, tahlillarga, ma'lumotlarga tayanish orqali mavzu yanada yorqinroq ochib beriladi. Fuqarolar bu instrument yordamida "boshqalar bu muammoni qanday hal qildi?" degan savolga ham javob oladilar.

Yechimlar jurnalistikasi borasida uzoq yillardan beri tadqiqot olib borayotgan amerikalik jurnalistlar Devid Bornsteyn, Tina Rozenberg va Kortni Martin ta'kidlaganlaridek, bu yondashuv nafaqat axborot tarqatish, balki insonlarni harakatga keltirishni ham maqsad qiladi. (2.7-bet. *Ruschadan erkin tarjima.*)

Vashington post muxbiri, jurnalist Liz Gudvin ta'rificha, "Ijtimoiy muammolarning ideal yechimlari mavjud emas. Har bir yondashuvning o'z kamchiliklari, chegara va tahdidlari bor. Yechimlar jurnalistikasi bu kamchiliklarni yashirmasligi zarur". (3.3-bet. *Ruschadan erkin tarjima.*) Liz Gudvinning ta'rifini boshqacha talqinda ifodalab, ideal bo'lmasa-da, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarning hamisha yechimi borligini ta'kidlamog'chimiz. Ommaviy axborot vositalari esa ana shu muammolarning yechimlar

haqidagi to'liq va to'siqlarsiz ma'lumotlarini tahlillaydi, odamlarga yetkazadi. Zero, jahon tajribasidan ma'lumki, yechimlar jurnalistikasi faoliyatining to'qson foiziga yaqini ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar bilan bevosita bog'liqdir. Kundalik faoliyatning ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarida muntazam yoritib borilishi huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurish sari qo'yilgan muhim qadam desak, mubolag'a emas. Zotan, huquqiy demokratik davlatning, fuqarolik jamiyatining asosiy belgilaridan biri oshkoralikka erishish va ijtimoiy muammolarning yechimi borligini ommaga xolisona taqdim etishdan iborat.

Yechimlar jurnalistikasida faktlar juda muhim. Ular jurnalistga muammolar va surishtiruvlardan chiqib, undan keyingi yechimni ishonchli tarzda talqin etishga, voqealar rivojini kuzatishga imkon beradi. Yechimlar jurnalistikasi faqat faktlarga asoslanadi. Dalil va faktlar materialni yanada jozibali va ishonchli qiladi. Fakt va dalillarni keltirganda xatolarga yo'l qo'yib bo'lmaydi. Negaki, bitta xato orqali o'quvchini chalg'itib qo'yish yoxud ishonchdan chiqib ketish hech gapmas. Auditoriya o'sha kichik xatoni ko'rgan zahoti shubha ostida qoladi. Bu esa axborot tarqatuvchiga, manbaga bo'lgan ishonchni yo'qotadi. Albatta, fakt va raqamlarni tarmoqqa joylashdan oldin atroflicha o'rganish, taqqoslash, puxta tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Tahlil. Mahalliy onlayn nashrlarni kuzatar ekanmiz, Uzreport, Kun.uz, Daryo.uz, Xabar.uz kabilarda tadqiqot va intervyu formatlar orqali aholining moliyaviy xabardorligini oshirishga hissa qo'shayotganligini ko'ramiz. Ma'lumki, KUN.UZ elektron nashri "Yechim bor" rukni orqali bir qator ijtimoiy-iqtisodiy masalalar bo'yicha yechimlar jurnalistikasiga xos materiallar e'lon qilib kelmoqda.

DARYO.UZ ning "Ilhom manbai" rukni ostidagi maqolalarida esa turli sohalaridagi shaxslarning qo'lga kiritgan muvaffaqiyati, startaplar, podkastlar va jamoaviy harakatlari keng yoritilgan.

QALAMPIR.UZ, Xabar.uz va Nuz.uz kabi elektron nashrlarda ham faqat muammolar emas, balki muvaffaqiyatli yechimlar tahlil qilingan o'qishli maqolalarni kuzatish mumkin.

Xorazm viloyatining internet nashrlari materiallarini tahlil qilish jarayonida yechimlar

jurnalistikasi uslublari va tamoyillariga mos keladigan quyidagi misollarni atrofliroq keltiramiz:

"Xorazmliklar" onlayn nashr orqali taqdim qilingan "Tabiatni o'ylamay qo'ydik" mavzusidagi videomaterialda vohada ekilayotgan archa daraxtlari qurib borayotgani, ularga sarflanayotgan mablag'lar bir-birga havoga uchib ketayotgani, ularning o'rniga iqlim va tuproq sharoitiga mos manzarali daraxtlarni ekish va parvarishlash yaxshi naf berishi haqidagi muhim masala ko'tarilgan. Bu tashabbus Xorazmning quruq iqlimi sharoitida unib va o'sib ketishi mushkul bo'lgan daraxtlardan voz kechish kerakligi, aksincha gujum, tut, qoraqarag'ay, terak daraxtlarini ekish orqali yaxshi natijalarga erishish mumkinligi ta'kidlangan. Chiqish omma o'rtasida yaxshi rezonans bergan va o'z samarasini bergan. Bu orqali nashr nafaqat ekologiya bilan bog'liq muammolarni, balki uning yechimlarini ham bayon qilgan.

"Xorazmliklar" internet nashri hamda "Real dunyo" telegram admini hamkorligida o'tkazilgan ozodalik hashari haqidagi videoreportaj "Daryo bo'yida hashar qildik" mavzusi ostida joylashtirilgan. Muhimi, aholi ushbu tashabbusga keng jalb qilingan. Hasharga kelgan insonlarga maxsus qo'lqop va ishchi kiyimlari tarqatilgan. "Sayyoramizni himoya qil!" degan yozuv tushirilgan futbolkalar o'sha kuni barcha hasharchilarga berilgan. Natijada, bu xayrli, insonparvarlik hashariga ko'plab odamlar kelib qo'shilishgan. O'sha kuni yig'ilgan axlatlar yuk mashinalariga ortilib, olib chiqib ketilgan. Ushbu videokontentda barchaning shaxsiy mas'uliyatini oshirishga harakat etilgan. Mazkur tashabbusga qo'shilgan fuqarolarning "Aziz insonlar, dam olgan joylaringizni tozalab ketinglar, axlat tashlamanglar", "Tarbiya oiladan boshlanadi. Farzandlaringizni toza va ozodalikka o'rgatinglar, "Tozalik kundalik ehtiyojingga aylansin!" kabi fikrlari bayon qilingan.

"Qonun doirasida" elektron nashrida e'lon qilingan videoreportaj "Ehtiyot bo'ling! Zaharlanib qolmang!" deb nomlanadi. Unda Urganch shahri aholisi uchun maxsus ishlab chiqarilgan sifatsiz yog'lar bozorlar va magazinlarda sotilayotganligi muammosi ko'tarilgan. Ma'lum bo'lishicha, ushbu yog' mahsuloti boshqa viloyatdan, ya'ni Buxorodan olib kelinib, tadbirkorlarga naqd pulga yetkazib berilayotgani aniqlangan. Ishlab chiqaruvchisi noma'lum bo'lgan bu yog'lar bir qaraganda

boshqa yog'lardan hech farq qilmaydi. Ammo Xorazm viloyatida ishlab chiqarilayotgan paxta yog'lar va sifatsiz yog'lar orasida bir qator farqlar borligi ham asoslab berilgan. "Yog' mahsulotlarida "Urganch shahri uchun" deb yozilgan yozuvlarni ko'rishingiz mumkin", - deyiladi maqolada. "Savol: nega aynan Urganch shahri uchun sifatsiz mahsulotlar ishlab chiqarilgan? Maqsad sifatsiz mahsulotlar kirib kelishining oldini olish va fuqarolarning sog'ligini ta'minlashdir". Qanday qilib? Reportaj davomida muallif bu savolga bozordagi tadbirkorlar bilan uchrashuv va suhbat jarayonida yechim yuzasidan to'laqonli javob beradi. Muammoning yechimini bayon etadi. OAV mavzu yuzasidan navbatdagi videomaterialida ham "Darital" savdo majmuasi va "Urganch dehqon bozori"dagi magazinlar, rastalar ahvolini o'rganish davomida tadbirkorlarga har bir mahsulotni shartnoma asosida sotib olishlari va uni maxsus sertifikatga ega bo'lganidagina savdoga qo'yilishi zarurligi, xaridorlarga faqat sifatli mahsulotlar taqdim qilish muhimligi haqida tushuntirishlar berilgan. Sotilayotgan sifatsiz mahsulotdan ertaga tadbirkorning o'zi ham jabr ko'rishi mumkinligi, zero, umumovqatlanish joylari-choyxona, kafe va restoranlar, to'yxonalarda o'sha sifatsiz yog'lardan foydalanilmaydi, deb kim kafolat beradi? Jurnalist kuyunchaklik bilan noqonuniy holatning asoratlari borasida ham izohlar qoldirgan. Ko'rinib turibdiki, muallif muammoni aniqlagan, asoslab bergan va muvaffaqiyatli yechimni ham bayon qilgan.

Xorazmda shunga o'xshagan tanqidiy-tahliliy muammolarni deyarlik har kun ijtimoiy tarmoqlarda kuzatish mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik chaqiriqlarga, muammolarga javob berish uchun konstruktiv yondashuvlar zarur bo'lgan Xorazm viloyatida bu yanada yaqqol ko'rinmoqda. Hududiy internet nashrlari videokontentlar orqali mahalliy aholining turmush sharoitini yaxshilashga doir muammolarni muvaffaqiyatli yechish bo'yicha amaliy misollarni tarqatish platformasiga aylanishi mumkin. Bu esa o'z-o'zidan ayonki, boshqa hududlarni shunday yechimlarni izlashga ilhomlantiradi, rag'batlantiradi. Jamiyatdagi o'ziga xos muammolarni yechimini topishda tashabbuskor jurnalist-ijodkorlar komandasini yaratadi.

Xulosa. Shuni alohida ta'kidlash zarurki, hududiy elektron nashrlarning yechimlar jurnalistikasi yo'nalishidagi salohiyati hali to'liq

ochilmagan. Mahalliy onlayn nashrlarning ushbu yo'nalishdagi faoliyatlarini kuzatish jarayonida, shunga amin bo'ldik-ki, hali ko'tarilayotgan muammolarni tahlil qilish, sabablarini o'rganish, maqsad va yechimlarni keltirishda izchillik, yorqinlik, fikrlarni ravshan ifodalash malakasi yetishmaydi. Blogerlik qilayotgan aksariyat fuqarolar bugun o'z elektron nashrlarini rasmiy tarzda davlat ro'yxatidan o'tkazib, jurnalistlik faoliyatini davom ettirmoqdalar. Shu bois bugun internet jurnalistikasida dolzarb yo'nalish-yechimlar jurnalistikasi borasida ularning kasbiy malakalari, bilim va ko'nikmalarini, salohiyatlarini oshirish masalasi ko'ndalang turibdi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, davlat va jamiyat taraqqiyotida yechimlar jurnalistikasiga juda katta ehtiyoj bor. Odamlarga muammolarning yechimlari haqida haq so'zni aytish, real, progressiv yondashuvlarni qo'llash hukumat va xalq o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilaydi, hokimiyatga ishonchni oshiradi, qonunlarni fuqarolar tomonidan ijobiy qabul qilinishiga, amalda to'g'ri bajarilishiga imkon beradi. Zamonaviy media makonda yechimlar jurnalistikasi axborotlar olamining tinimsiz va shiddatli rivojlanishlari sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy turmushning barqarorligini ta'minlashda mislsiz rol o'ynaydi. Shu sabab yechimlar jurnalistikasi ijtimoiy, iqtisodiy hayotning o'ziga xos muhim talabi, zaruriyati sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy jurnalistika taraqqiyotini uningsiz tasavvur etish qiyin. Yangicha ijodiy yondashuv orqali jamiyatning yuksalishi, taraqqiyoti va kelajagiga zamin yaratiladi.

Amerikalik taniqli jurnalist Tina Rozenbergning ta'rificha, "Odamlar muammolardan charchashgani haq. Bugun ular ijobiy natijalar, pozitiv yondashuvlar va muvaffaqiyatli yakunlar haqidagi axborotlarga, yangiliklarga muhtojdirlar" (4. 3-bet. *Ruschadan erkin tarjima*.)

Yechimlar jurnalistikasi - bu muammolarga boshqacha nazar, bu - faqat tanqid emas, balki harakatga undaydigan, umid uyg'otadigan, jamiyatni o'zgartirishga xizmat qiluvchi yondashuv. Mahalliy internet nashrlar ushbu vazifani bajarishda muhim platforma bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekiston OAVlari uchun ham yechimlar jurnalistikasini rivojlantirish - jamiyat rivojining yangi pog'onasiga qadam qo'yish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aminova D. “Internet jurnalistikasi ilmiy qarashlarining taraqqiyot tendensiyalari”. Ilmiy maqola. “O‘zbekistonda xorijiy tillar” ilmiy-metodik elektron jurnal. 2017. №1. WWW/journal.fledu.uz
2. Bornstein David, Rosenberg Tina, Martin Courtney E. The Solutions Journalism Handbook: A New Way to Think About the News. Solutions Journalism Network, 2019. Статя в интернете.
3. Гудвин Лиз. Почему именно журналистика решений? Solutions Journalism. NETWORK. Lismimmid.tilde.ws 10 ноябрь, 2016. Статя в интернете.
4. Розенберг Тина. Журналистика решений: Solutions Journalism. NETWORK. Что такое журналистика решений?. Lismimmid.tilde.ws. 16 июнь. 2018. Статя в интернете.
5. Kun.uz — <https://kun.uz>
6. Daryo.uz — <https://daryo.uz>
7. Qalampir.uz — <https://qalampir.uz>
8. Do‘stmuhammad X. “Axborot-mo‘jiza, joziba, falsafa. Toshkent: 2013.
9. Новости MediaSavod. Журналистика решений: Как СМИ содействуют поиску решений для социальных проблем. 10 октябрь. 2023. Интернет издание.
10. uz.qlever.asia Журналистика решений: Как СМИ содействуют поиску решений для социальных проблем. 27 март. 2024. Интернет платформа.
11. Wikipedia. uz.m.wikipedia.org. Yechimlar jurnalistikasi. Kirish. So‘nggi tahrir. 2022.

